

A sarkvidékek nemzetközi jogi helyzete

Szak/tagozat:	Nemzetközi tanulmányok szak MA, BA tagozat, jogász szak
Tárgy jellege:	előadás
Óraszám:	heti 1 (páros hetente 2 óra)
Konzultációs lehetőség	e-mailes egyeztetés útján meghatározott időpontban Dr. Csatlós Erzsébet - csatlós.e@juris.u-szeged.hu
Kredit:	1
Előfeltétel:	minden szakon Államelmélet I., Nemzetközi jog I.
Tematika:	<p>BEVEZETÉS A terület jogállása a nemzetközi jogban</p> <p>1. AZ ARKTISZ SAJÁTOSÁGAI ÉS JELENTŐSÉGE A NEMZETKÖZI JOGBAN 1.1. Az Arktisz területe és annak a nemzetközi jogban is releváns sajátosságai 1.2. A terület jelentősége 1.2.1. Gazdasági jelentőség 1.2.2. Hajózási útvonalak az Arktiszon 1.2.3. Az Arktisz mint stratégiai pont 1.2.4. Az Arktisz és a klímaváltozás 1.3. Az Arktisz jogi helyzetével kapcsolatos problémák</p> <p>2. AZ ARKTISZ TERÜLETÉNEK ÁLLAMI URALOM ALÁ VONÁSA: TERÜLETSZERZÉSI JOGCÍMEK ÉS PROBLÉMÁK 2.1. Az Arktisz felfedezése és megismerése érdekében tett első kísérletek 2.2. A szárazföldi Arktisz-területek állami uralom alá vonása 2.2.1. A felfedezés mint területszerzési jogcím 2.2.2. Az okkupáció 2.2.2.1. A foglalás csak illetékes állami szervek útján történhet 2.2.2.2. Az elfoglalandó területnek uratlannak (terra nullius) kell lennie 2.2.2.3. A foglalásnak ténylegesnek kell lennie 2.2.2.4. A foglalás tényét nyilvánosságra kell hozni 2.2.3. A sarkköri államok szárazföldi Arktisz-területe 2.2.3.1. Oroszország (Szovjetunió 1922–1991) 2.2.3.2. Dánia 2.2.3.3. Norvégia 2.2.3.4. Kanada 2.2.3.5. Az Egyesült Államok (Alaszka) 2.3. Az „ismeretlen” állami uralom alá vonása: a szektorelmélet. Területszerzési jogcím? 2.4. Az Arktisz-államok és a szektorelmélet 2.4.1. Kanada és a szektorelmélet 2.4.2. Oroszország és a szektorelmélet 2.4.3. A szektorelméletet elutasító államok: Norvégia, Dánia és az USA 2.5. A szektorelmélet nemzetközi jogi megítélése 2.5.1. A szektorelmélet gyökerei 2.5.2. A szektorelmélet doktrinális háttere és helye a területszerzési jogcímek között 2.5.3. A földrajzi kontinuitás elmélete és a szektorelmélet napjainkban</p> <p>3. A JÉG NEMZETKÖZI JOGI HELYZETE 3.1. A jégformációk: elnevezés és jogi minősítés</p>

3.2. A jégformációk jogi helyzete: az egyes kategóriák jogi minősítésének lehetőségei és problematikái

3.2.1. A jéglemez mint terra firma

3.2.2. A jégszigetek lehetséges jogi státusza

3.2.2.1. A jégsziget mint szárazföldi sziget

3.2.2.2. A jégsziget mint mesterséges sziget

3.2.2.3. A jégsziget mint hajó

3.3. Joghatóság a kutatóállomásként és gazdasági célból használt jégszigetek felett

3.3.1. Jégsziget a parti állam kizárólagos gazdasági övezetén és a kontinentális talapzatát elfedő vízrétegen túl

3.3.2. Jégszigetek a kizárólagos gazdasági övezetben és a kontinentális talapzat felett

3.3.3. Jégsziget a parti tengeren

4. AZ ARKTISZI VIZEK FELETTI ÁLLAMI SZUVERENITÁS ÉS AZ ÉSZAKKELETI-, VALAMINT AZ ÉSZAKNYUGATI-ÁTJÁRÓ NEMZETKÖZI JOGI HELYZETE

4.1. A tengeri közlekedés szabadságáról általában

4.2. Kanada szuverenitása az arktiszi vizeken és az Északnyugati-átjáró jogi helyzete

4.2.1. Kanada és az Arktisz-vizek feletti joghatóság

4.2.1.1. Történeti vizek

a) A történeti jogcímre alapozott szuverenitásszerzés feltételei a nemzetközi jogban

i. A parti állam kizárólagos jelleggel gyakorolt szuverenitása az adott vízterület felett

ii. Hosszú időn keresztül való kizárólagos szuverenitásgyakorlás az adott vízterület felett (possessio longi temporis)

iii. Az idegen államok jóváhagyása, elismerése a parti állam szuverenitásgyakorlása tekintetében

b) A kanadai vízi területek mint történeti vizek: pro és kontra

i. A történeti jogcím mellett álló tények

ii. A történeti jogcím ellen szóló tények

4.2.1.2. Egyenes alapvonal megvonása és a kanadai igények

a) Az egyenes alapvonal alkalmazásának feltételei a nemzetközi jogban

i. Az első földrajzi kritérium: az egyenes alapvonalak meghúzósa észlelhetően nem térhet el a part általános irányától

ii. A második földrajzi kritérium: kellően szoros kapcsolat az tengerszakaszok és a szárazföld között

iii. Harmadik földrajzi kritérium: tartós létesítmény léte az alapvonal megvonáskor figyelembe veendő területen

iv. Egy főszabályt enyhítő körülmény: regionális gazdasági érdekeltség

v. Az egyenes alapvonal hossza

b) Kanada és az egyenes alapvonalak

4.2.2. Az Északnyugati-átjáró nemzetközi jogi státusa: a békés áthaladás joga és a kanadai szuverenitás

4.2.2.1. Idegen államok a nemzeti vizeken: a hajózás jogáról általában

4.2.2.2. A belvízi jogrend és idegen államok áthaladásának joga

a) Ha a vízterület történeti jogcím miatt esik belvízi jogrend alá

b) Ha a vízterület az egyenes alapvonalak megvonása miatt esik belvízi jogrend alá

4.2.2.3. A tengerszorosok és idegen államok áthaladásának joga: a nemzetközi tengerszorosok

a) A nemzetközi szorosok jogrendje alá tartozás feltételei

i. Földrajzi kritérium

ii. Funkcionális kritérium

b) Az Északnyugati-átjáró: nemzetközi tengerszoros?

i. A földrajzi kritériumnak való megfelelés kérdése

ii. A funkcionális kritériumnak való megfelelés kérdése

4.3. Oroszország szuverenitása az arktiszi vizeken és az Északkeleti-átjáró jogi helyzete

4.3.1. Oroszország és az Arktisz-vizek feletti szuverenitás

4.3.1.1. Parti tenger az orosz Arktiszon

a) Terminológiai probléma

- b) A parti tenger kiterjedése
- 4.3.1.2. Történeti vizek és belvizek az orosz Arktiszon
- 4.3.1.3. Zárt tengerek az orosz Arktiszon
- 4.3.2. Az Északkeleti-átjáró nemzetközi jogi státusa: a békés áthaladás joga és az orosz szuverenitás
- 4.3.2.1. Az idegen államok orosz vizeken való hajózására vonatkozó szabályok
- 4.3.2.2. Az Északkeleti-átjáró: nemzetközi szoros?
  - a) Az Északkeleti-átjáró forgalma
  - b) A hajózás jelenlegi szabályozása az Északkeleti-átjárón
  - c) Útban a nemzetközi rezsim felé?

- 5. AZ ARKTISZ KONTINENTÁLIS TALAPZATÁNAK JOGI HELYZETE
- 5.1. A kontinentális talapzatra vonatkozó jelenleg hatályos nemzetközi jogi szabályok
- 5.1.1. A kontinentális talapzat fogalma
- 5.1.2. A parti állam kontinentális talapzatának kiterjedésére vonatkozó szabályok
- 5.1.3. A parti állam kontinentális talapzatának 200 tm-ön túli része és a CLCS szerepe
- 5.1.4. A parti állam jogai és kötelezettségei a kontinentális talapzaton
- 5.2. Az Arktisz-államok kontinentális talapzata az Északi-sarkvidék területén: az igények kavalkádja és azok ütközése
- 5.2.1. A kontinentális talapzat 200 tm-ön túli határának megállapítása iránti igényt már előterjesztett államok és igényeik tartalma
- 5.2.1.1. Oroszország
- 5.2.1.2. Norvégia
  - a) A vitatható hovatartozású területek
    - i. A Loop-mélyedés a Barents-tengerben
    - ii. A Nyugat-Nansen-medence
    - iii. A Banana-mélyedés a Norvég- és a Grönlandi-tengerben
  - b) A területelhatárolási kísérletek
    - i. A Banana-mélyedés déli része
    - ii. A Svalbard-szigetek és Grönland közötti tengeri határ
    - iii. Az orosz és a norvég területek közötti tengeri határ
- 5.2.1.3. Izland
- 5.2.1.4. Dánia
- 5.2.2. A kontinentális talapzat 200 tm-ön túli határának megállapítása iránti igényt még elő nem terjesztett Arktisz-államok és álláspontjuk
- 5.2.2.1. Kanada
- 5.2.2.2. Az Egyesült Államok
- 5.3. A CLCS álláspontja és az eddigi igények
- 5.3.1. A CLCS norvég igények vonatkozásában adott ajánlása
- 5.3.2. A kiemelkedések és hátságok elhatárolása
- 5.4. A tengeri határok rendezésének kérdése az Arktiszon
- 5.4.1. Bilaterális megoldások
- 5.4.2. A megegyezés hiánya: az UNCLOS kötelező vitarendezési mechanizmusa

- 6. NEMZETKÖZI KOOPERÁCIÓ AZ ARKTISZON
- 6.1. Az együttműködés elsőszámú fóruma: az Arktisz Tanács
- 6.1.1. Az Arktisz Tanács elődje: az AEPS
  - 6.1.1.1. Az AEPS célkitűzései
  - 6.1.1.2. Az AEPS hiányosságai
- 6.1.2. Az Arktisz Tanács
  - 6.1.2.1. Az Arktisz Tanács szervezeti felépítése
  - 6.1.2.2. Az Arktisz Tanács eddigi teljesítményének értékelése
  - 6.1.2.3. Az Arktisz Tanács hatékonyságának növelésével összefüggő kérdések
- 6.2. Egyéb Arktisz-specifikus együttműködések
  - 6.2.1. Európai regionális szervezetek
  - 6.2.2. Az óslakosok szerveződései

<p>6.2.3. Kutatási együttműködések</p> <p>6.3. Nem Arktisz-specifikus szervezetek az Arktiszon: az ENSZ és az EU</p> <p>6.3.1. Az ENSZ és az Arktisz: az UNEP és az IMO szabályai</p> <p>6.3.1.1. Az UNEP és az Arktisz</p> <p>6.3.1.2. Az IMO és az Arktisz</p> <p>6.3.2. Az EU és az Arktisz</p> <p>6.3.2.1. Uniós érdekeltség az Arktiszon</p> <p>6.3.2.2. Az EU–Arktisz kapcsolat kezdetei és az Északi Dimenzió</p> <p>6.3.2.3. A kutatás, a környezetvédelem és a klímaváltozás elleni harc triásza</p> <p>6.3.2.4. Az erőforrások fenntartható és ésszerű használata: energia és halászat</p> <p>6.3.2.5. Az őslakosok védelme</p> <p>7. AZ ARKTISZ ÉS SPECIÁLIS VÉDELMI SZÜKSÉGLETEI: ÚTBAN EGY KÖRNYEZETVÉDELMI REZSIM FELÉ?</p> <p>7.1. Az egyoldalú állami aktusokkal biztosított védelem</p> <p>7.1.1. Az egyoldalú állami szabályozást kiváltó körülmények</p> <p>7.1.2. Az unilaterális aktusok a nemzetközi jog forrásai között</p> <p>7.1.3. Az első egyoldalú aktus az Arktisz környezetének védelmében: a kanadai Arctic Waters Pollution Prevention Act (AWPPA)</p> <p>7.1.3.1. A rendelkezések területi és tárgyi hatálya</p> <p>7.1.3.2. A felelősség kérdése</p> <p>7.1.3.3. A biztonsági zóna és a szennyezés-megelőzésért felelős biztos (pollution prevention officer)</p> <p>7.1.3.4. Az AWPPA megszegésének következményei</p> <p>7.1.4. Az AWPPA nemzetközi visszhangja</p> <p>7.1.5. Az AWPPA legitimációja: az UNCLOS 234. cikke</p> <p>7.1.6. Az egykori Szovjetunió egyoldalú aktusa: szokásjog és evolúció</p> <p>7.1.7. A többi Arktisz-állam gyakorlata</p> <p>7.1.8. Az unilateralista megoldásoké a jövő?</p> <p>7.2. A multilaterális védelem eszközei</p> <p>7.2.1. A tengeri környezet védelme: a hajókból származó szennyezés</p> <p>a) A közlekedéssel járó szennyezés visszaszorítása</p> <p>b) A szándékos szennyező tevékenység kérdése</p> <p>7.2.1. A szárazföldről származó szennyezés</p> <p>7.2.2. A légkör védelme</p> <p>7.2.3. A biodiverzitás védelme</p> <p>7.2.4. A kitermelésre vonatkozó szabályok</p> <p>8. AZ ANTARKTISZ NEMZETKÖZI JOGI HELYZETE</p> <p>8.1. Az Antarktisz és a területszerzés lehetősége: az Antarktisz szerződés születéséhez vezető körülmények</p> <p>8.1.1. A lehetetlen küldetés: az Antarktisz okkupációja (elfoglalása)</p> <p>8.1.2. A területi igények alátámasztása céljából felhívott elméletek</p> <p>8.1.2.2. A történelmi jogcím és az uti possidetis alkalmazása az Antarktiszon</p> <p>8.1.2.3. A földrajzi közelség elmélete és a sektorelmélet</p> <p>8.1.2.4. A pán-amerikai elsőbbség elmélete</p> <p>8.2. Az Antarktisz Szerződésrendszer létrejötte és működése</p> <p>8.2.1. Az Antarktisz szerződés létrejötte és elvei</p> <p>8.2.2. A rendszer irányítója: az Antarktisz és a Konzultatív Gyűlés</p> <p>8.2.3. Környezetvédelmi rezsim</p> <p>8.2.3.1. A biológiai sokféleség védelme az Antarktiszon</p> <p>8.2.3.2. A flóra és a fauna védelme: az Agreed Measures rendelkezései</p> <p>8.2.3.3. A fókák védelme az Antarktiszon: a CCAS</p> <p>8.2.3.4. A tengeri élővilág védelme: a CCAMLR</p> <p>8.2.3.5. Az ásványkincsek kitermelésére vonatkozó szabályok: a CRAMRA és a Madridi Jegyzőkönyv</p>

	<p>8.3. A nemzetközi igazgatás minősítése az Antarktison: a közérdek vagy az államok egy szűk csoportjának szolgálata?</p> <p>8.3.1. Területi igény feladása vagy igénymoratórium?</p> <p>8.3.2. Az elkendőzött szándékok felszínre törése: tengerjogi kérdések az Antarktisz esetén</p> <p>8.3.3. Milyen nemzetközi jogi státusszal bír az Antarktisz?</p>
Kötelező irodalom:	<ul style="list-style-type: none"> - az előadáson elhangzottak - Csatlós Erzsébet: Az Arktisz nemzetközi jogi helyzete (doktori értekezés, kiadása folyamatban) - Csatlós Erzsébet: Az Arktisz története a területszerzési jogcímek tükrében I.: A kezdetektől az első területszerzési kísérletekig. in: De iurisprudentia et iure publico, IV. évfolyam 2010/1. szám, http://www.dieip.hu/2010_1_02.pdf - Csatlós Erzsébet: Az Arktisz története a területszerzési jogcímek tükrében II.: A kiaknázási lehetőségek felfedezésétől napjainkig. in: De iurisprudentia et iure publico, IV. évfolyam 2010/2. szám. http://www.dieip.hu/2010_2_01.pdf - Csatlós Erzsébet: Az Antarktisz nemzetközi jogi helyzete a XXI. században. in: Miskolci Jogi Szemle, VII. évfolyam 2012/1.; p. 47-69.
Ajánlott irodalom:	<ul style="list-style-type: none"> - Csatlós Erzsébet: A szuverenitás gyakorlásának nemzetközi közjogban felmerült problémái az Antarktison. in: Iustum Aequum Salutare, VIII. 2012/1. p. 117–132. - Csatlós Erzsébet: A kontinentális talapzat határaival kapcsolatos aktuális kihívások az Északi-sarkvidék példáján. in: Pro Futuro - A jövő nemzedékek joga, 2011/1. szám. p. 67-83. - Csatlós Erzsébet: A szektorelmélet és az Arktisz. Múlt. Jelen. Jövő? in: De iurisprudentia et iure publico, V. Évfolyam, 2011/2. szám. http://www.dieip.hu/2011_3_05.pdf - Csatlós Erzsébet: Az Arktisz jégvilágának nemzetközi jogi minősítése. in: Jogtudományi Közöny 2010/4. szám. p. 192-197/ 24.279 n. - az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982. 1833 UNTS 3.) - Az Antarktisz Szerződés (The Antarctic Treaty, Washinton, 1 December 1959. 402 UNTS 71.)
Számonkérés:	kollokvium